

ПРЕПОРУКЕ И ДОПУНСКА УПУТСТВА ЗА ПРИПРЕМУ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ, СЕПТЕМБАР 2007.

1. УНИВЕРЗИТЕТ

1.1. Универзитет у чијем су саставу факултети са својством правног лица

Универзитет се акредитује истовремено или након што су акредитоване установе у његовом саставу у три различита поља и три области, које остварују све нивое академских студија укључујући и докторске студије у три различита поља.

1.2. Универзитет у чијем су саставу факултети без својства правног лица

Интегрисани универзитет се акредитује као целина заједно са свим факултетима без својства правног лица који се налазе у његовом саставу. Укупни ресурси се рачунају на нивоу универзитета. Ако такав универзитет у свом саставу има и факултете са својством правног лица, факултети се акредитују самостално. Такав универзитет мора да остварује академске студијске програме на свим нивоима студија, у оквиру најмање три поља и три области.

1.3. Универзитет у пољу уметности, интегрисан или неинтегрисан, акредитује се уколико има сва три нивоа студија из најмање три области уметности. Ако је универзитет уметности интегрисан, тада се истовремено спроводи поступак акредитације за све факултете у његовом саставу. Укупни ресурси се рачунају на нивоу универзитета.

У припреми документације за акредитацију следи специфична Упутства за припрему документације за акредитацију УНИВЕРЗИТЕТА.

2. ФАКУЛТЕТ ИЛИ УМЕТНИЧКА АКАДЕМИЈА

Факултет или уметничка академија са својством правног лица акредитује истовремено све студијске програме и установу, при чему обавезно акредитује најмање три студијска програма академских студија, од којих је један по правилу студијски програм основних академских студија.

Факултет или уметничка академија у интегрисаном универзитету без својства правног лица акредитују своје програме само у оквиру акредитације универзитета. Факултет обавезно акредитује један студијски програм основних академских студија. Пријаву подноси Универзитет у чијем саставу се налази факултет, а укупни ресурси се рачунају на нивоу универзитета.

Високошколска установа која има у свом саставу високошколску јединицу без својства правног лица изван свог седишта, акредитује ову јединицу истовремено када се и она акредитује.

Акредитовани факултет са својством правног лица може постати чланица другог акредитованог универзитета уколико се његов универзитет не акредитује.

3. АКАДЕМИЈА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА

4. ВИСОКА ШКОЛА

Висока школа акредитује истовремено установу и студијске програме, од којих је један по правилу струдијски програм основних академских студија.

5. ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА

Висока школа струковних студија акредитује истовремено установу и студијске програме, од којих је један по правилу струдијски програм основних струковних студија.

6. СТУДИЈСКИ ПРОГРАМИ

Студијски програм дефинише звање са листе стручних, академских и научних назива које је утврдио Национални савет за високо образовање, са назнаком звања из одговарајуће области и одговарајућег степена студија.

Студијски програми се могу састојати од обавезних и изборних предмета и подручја - модула, при чему модули не дефинишу назнаку звања одговарајућег степена студија.

Врсте и нивои студија који се акредитују су:

- Основне академске студије;
- Основне струковне студије;
- Дипломске академске студије;
- Интегрисане академске студије;
- Специјалистичке академске студије;
- Специјалистичке струковне студије;
- Докторске студије.

Сваки студијски програм се акредитује посебно и као такав треба да испуњава предвиђене стандарде. Установа која има својство правног лица акредитује студијске програме различитих врста и нивоа студија, при чему за сваки студијски програм подноси комплетну документацију у облику који се тражи а која је одређена упутствима. Установа у оквиру једног нивоа и врсте студија може акредитовати више студијских програма, при чему је обавезна да за сваки студијски програм обавезно наведе број студената који уписује.

Студијски програм основних академских и струковних студија (осим за област медицине и уметности) по препоруци, разликује се од других студијских програма за најмање 35% од укупног броја ЕСПБ бодова, при чему тих 35% чине предмети из групе стручно апликативних и научно стручних предмета. У овај проценат се могу рачунати и изборни предмети на студијском програму, као и у модулима.

Студијски програм дипломских студија, по препоруци, разликује се од других студијских програма за најмање 40% од укупног броја ЕСПБ бодова, укључујући и дипломски рад.

Студијски програм докторских студија има најмање 50% ЕСПБ предвиђених за реализацију докторске дисертације. Овај број бодова по правилу одговара изборним предметима и изборним модулима везаним за тему дисертације и изради докторске дисертације.

6.1 Укупно ангажовање студената и ЕСПБ

У току једне школске године студент остварује најмање 60 ЕСПБ бодова, што одговара просечном укупном ангажовању студената у обиму 40-часовне радне

недеље. Један ЕСПБ бод носи између 25-30 сати рада. Остварених 60 ЕСПБ подразумева да студент у току године утроши између 1500 и 1800 сати рада у свим облицима наставе и свим облицима индивидуалног учења да би савладао градиво.

Укупно ангажовање студената састоји се од активне наставе (предавања, вежбе, практикуми, семинари и други облици активне наставе који се приказују и описују у књизи предмета), самосталног рада, колоквијума, испита, израде завршних радова, добровољног рада у локалној заједници и других видова ангажовања. Укупан број часова активне наставе на свим студијским програмима и свим нивоима студија не може бити мањи од 600 часова у току школске године. Настава се одвија у току 30 недеља, из чега следи да у једној недељи студент мора имати најмање 20 часова активне наставе. Тај фонд часова активне наставе представља минимални број часова који наставно особље на студијском програму даје студентима.

Део активне наставе на дипломским академским студијама, завршној години интегрисаних академских студија, специјалистичким академским и докторским студијама може чинити и истраживачки студијски рад. Ови часови активне наставе оспособљавају студента да приступи изради завршног рада. Истраживачки студијски рад се обавезно прецизира у књизи предмета.

Разлика између укупног броја 1500-1800 сати и часова активне наставе представља број часова које студент утроши на: самостални рад, колоквијуме, испите, израду завршних радова, добровољни рад и друге видове ангажовања у току школске године.

Број ЕСПБ бодова на појединачном предмету се одређује на основу укупног ангажовања студента: укупног број часова активне наставе и укупног броја сати активног индивидуалног рада студента. (На пример, предмет који има 6 ЕСПБ бодова обухвата укупно 180 сати рада, и може предстаљати 6 часова активне наставе (3+3 на недељном нивоу) и 90 сати које студент утроши у самосталном раду, колоквијумима, испиту... Предмет може имати 6 ЕСПБ бодова ако је организован да има 4 часа активне наставе (2+2, или 4+0,...) и 120 сати које студент утроши у свим другим облицима рада. Значи, укупан број ЕСПБ приписан предмету се не поклапа обавезно са часовима наставе).

6.2. Курикулум студијског програма

Курикулум студијског програма обухвата распоред предмета и модула по семестрима, триместрима, односно блоковима; фонд часова активне наставе и ЕСПБ бодове. Број часова активне наставе се дели на различите облике наставе које студент има. Детаљни опис облика активности на часовима активне наставе дат је у књизи предмета као и у правилнику о стандардима и процедури за контролу квалитета наставе. Укупан број часова активне наставе на свим студијским програмима и свим нивоима студија не може бити мањи од 600 часова у току школске године. Активна настава се изражава бројем часова и бројем ЕСПБ бодова. Број часова активне наставе који се односи на минимални број часова 600/г не обухвата завршне радове и стручну праксу.

Завршни рад и стручна пракса се изражавају обавезно ЕСПБ бодовима и приказују обавезно у књизи предмета.

6.2.1 У документацији за акредитацију студијских програма првог нивоа студија активна настава на појединачном предмету се дели на највише три категорије: 1. предавања, 2. вежбе и 3. други облици активне наставе, које се бројчано изражавају као часови. Од минималног броја часова активне наставе (600 на годишњем нивоу) на студијском програму првог нивоа студија минимално 50% треба да буду часови предавања. Остали часови активне наставе се бројчано изражавају кроз највише два облика у зависности од специфичности наставе у датој научној области. Друга и трећа категорија наставе се обрачунава по правилу као оптерећење сарадницима, а у појединачним случајевима као оптерећење наставницима, ако то установа искаже.

6.2.2 У документацији за акредитацију студијских програма другог нивоа академских студија, последњој години интегрисаних академских студија и специјалитичким академским студијама активна настава на појединачном предмету се дели на највише четири категорије: 1. предавања, 2. вежбе 3. студијски истраживачки рад и 4. други облици активне наставе, које се бројчано изражавају као часови. Од укупног броја часова активне наставе на завршној години студијског програма дипломских академских и интегрисаних академских студија минимално 50% треба да буду часови предавања и вежби, а од тога 50% минимално чине часови предавања.

6.2.3. Студијски програми докторских студија обухватају активну наставу и израду докторске дисертације. У документацији за акредитацију студијских програма докторских студија активна настава се дели на две категорије: 1. предавања, 2. студијски истраживачки рад, које се бројчано изражавају као часови. Студијски истраживачки рад обухвата све облике наставе који су у функцији непосредног оспособљавања студента за истраживање, писање научних радова и израду докторске дисертације. Установа у оквиру специфичности поља и области студијског програма докторских студија, исказује специфичности везане за активну наставу на докторским студијама кроз описе дате у књизи предмета. Од укупног броја часова активне наставе на студијском програму докторских студија, по правилу, 25% треба да буду часови предавања. На задњој години докторских студија активну наставу може чинити само студијски истраживачки рад који је непосредно у функцији израде докторске дисертације. Активна настава се изражава бројем часова и бројем ЕСПБ бодова. Докторска дисертација је завршни део докторских студија, осим у пољу уметности. Израда докторске дисертације се приказује само ЕСПБ бодовима.

6.3 Предмети

Предмети се генерално деле на изборне и обавезне. У оквиру једне установе која остварује више студијских програма могу бити:

Обавезни заједнички предмети више студијских програма;
Изборни заједнички предмети више студијских програма;
Обавезни предмети студијског програма;
Изборни предмети студијског програма.

Ако се предмети изводе на више студијских програма, тада се заједнички обавезни или изборни предмети приказују у сваком студијском програму као одређени број часова и ЕСПБ бодова.

Обавезни и изборни предмети се сврставају у различите групе предмета на основним академским студијама (академско опште образовни, тероријско методолошки, научно, односно уметничко-стручни, стручно-апликативни), осим за поље медицине и уметности а на основним струковним студијама (опште-образовни, стручни, уметничко-стручни и стручно -апликативни) а потребно је остварити одређени % ЕСПБ за сваку групу предмета у складу са стандардима.

Предмети у оквиру једног студијског програма могу бити груписани у оквиру обавезних и изборних студијских подручја-модула тако да се предмети у модулу могу груписати као:

Обавезни заједнички предмети више модула;
Обавезни предмети модула;
Изборни заједнички предмети више модула;
Изборни предмети модула.

У зависности од врсте и степена студија и поља у коме се налази студијски програм мора се остварити одређени % ЕСПБ бодова кроз изборне предмете.

У плану студија се означава позиција изборног предмета са одговарајућим бројем часова и ЕСПБ бодова, при чему увек мора да постоји листа од минимално два предмета које студент може да бира. Да би се добио % изборних предмета укупан збир ЕСПБ бодова који припадају позицији изборних предмета и ЕСПБ бодова који припадају завршном раду дели се са бројем ЕСПБ на студијском програму и множи са 100.

6.4. Модули

Ако студијски програм има изборне модуле, у плану студија, такође, означава се позиција изборног модула са одговарајућим бројем часова и ЕСПБ бодова, при чему увек мора да постоји листа од минимално два модула које студент може да бира. Ако студијски програм има више модула обавезно се приказује позиција модула у плану студија са свим предметима модула обавезним заједничким предметима за више модула а такође се посебно представља план студија на сваком предвиђеном модулу са спецификацијом предмета.

Да би се добио % изборне наставе укупан збир ЕСПБ бодова који припадају позицији свих предмета у модулима и изборним предметима изван модула и ЕСПБ бодова који припадају завршном раду, дели се са бројем ЕСПБ на студијском програму и множи са 100. Овај проценат не може бити мањи од 20%. Неопходно је, такође, да унутар модула % изборне наставе не буде мањи од 20% у односу на број ЕСПБ бодова који припадају модулу.

Стручна пракса се не рачуна као изборни предмет, али улази у укупан збир ЕСПБ бодова потребних за завршетак студија.

Сви предмети свих студијских програма првог и другог нивоа образовања приказују се у заједничкој КЊИЗИ ПРЕДМЕТА.

Сваки студијски програм се даје као појединачни фајл, при чему се предмети слажу по годинама, односно семестрима, прво обавезни, затим изборни. Заједнички предмети више студијских програма се групишу као појединачни фајл.

7. БРОЈ СТУДЕНАТА И БРОЈ ГРУПА

Сваки студијски програм се акредитује за одређени број студената. Укупан број студената на студијском програму се рачуна као број студената уписаних у прву годину помножен бројем година трајања студијског програма. Укупан број студената у високошколској установи која се акредитује рачуна се као укупан број студената на свим студијским програмима.

Број група студената за предавања и вежбе за сваки студијски програм рачуна се као број студената подељен максималним бројем студената у групи, што је дефинисано допуном стандарда за свако научно, односно уметничко поље коме студијски програм припада.

Број група за обавезне предмете, који су заједнички предмети на више студијских програма, рачуна се тако што се укупан број студената подели максималним бројем студената у групи, што је дефинисано допуном стандарда за свако научно односно уметничко поље коме студијски програми припадају.

Број група за изборне предмете се формира на исти начин.

Број студената у групи за теоријску и практичну наставу у оквиру одређеног образовно-научног, односно образовно-уметничког поља, дефинише се са толеранцијом од 10%. За поље медицинских наука број група за практичну клиничку наставу се дефинише са толеранцијом од 20%.

8. НАСТАВНО ОСОБЉЕ

9.1. Наставници

Наставници у високошколској установи су у статусу:

- a. наставника са пуним радним временом (100% ангажовање, доказ-скенирана радна књижица у прилогу, који је дефинисан матичним бројем наставника).
- b. ангажовани се непуним радним временом (мање од 100%, доказ-скенирана радна књижица), у додатном радном односу (до трећине преко пуног радног времена, доказ - уговор о ангажовању и сагласност друге установе). Документација се такође прилаже у електронском облику у прилогу који је дефинисан матичним бројем наставника. Уговор о ангажовању наставника мора да садржи број часова наставе који наставник држи у установи у којој је запослен са пуним радним временом. Фајл за документацију о ангажовању наставника је јединствен на нивоу установе.

- c. Професор емеритус се рачуна као наставник са пуним радним временом и ангажован је на другом и трећем нивоу студија (доказ скенирана одлука о избору у звање)
- d. Гостујући професор, који учествује у реализацији студијског програма се рачуна као наставник у у допунском радном односу.
- e. Научни радници научних института са еквивалентним наставничким звањима на универзитету, могу учествовати у извођењу докторских студија за програме докторских студија факултета, департмана и интердисциплинарних центара универзитета. Научни радник се рачуна као наставник у допунском радном односу.

Број наставника мора да одговара потребама студијских програма које установа остварује. Од укупног броја потребних наставника, најмање 70% мора бити у сталном радном односу са пуним радним временом. Укупан број наставника мора бити довољан да покрије укупан број часова активне наставе тако да наставник остварује просечно 6 часова недељно. Ангажовање по наставнику не може бити веће од 12 часова активне наставе недељно на свим високошколским установама у Србији.

Оптерећење сваком наставнику се рачуна као збир оптерећења на сваком студијском програму у чијој реализацији учествује. Наставнику се у укупно ангажовање рачунају сви часови активне наставе на свим нивоима студија.

Оптерећење наставника у часовима на обавезним заједничким предметима више студијских програма се рачуна тако што се број часова предавања помножи са бројем група студената. Број група студената се одређује тако што се саберу студенти свих студијских група који слушају дати предмет, па се тај збир подели са бројем студената у групи за дато научно, односно уметничко поље.

Оптерећење наставника на обавезним предметима студијског програма се рачуна тако што се број часова активне наставе помножи са бројем група студената. Број група студената се одређује тако што се број студента подели са бројем студената у групи за дато научно, односно уметничко поље.

Ако обавезни предмет држи више наставника тада се укупан фонд сати на предмету дели са бројем наставника и сваком се наставнику додељује део наставе. Могуће је да установа одреди део наставе који држи појединачни наставник, са тим да укупан фонд часова мора бити покривен.

Овај начин обрачуна важи за све нивое и врсте студија.

Оптерећење наставника на изборним предметима: Изборни заједнички предмети више студијских програма или Изборни предмети студијског програма

За сваку позицију изборног предмета у плану првог нивоа студија се рачуна да се реализују минимално два изборна предмета. Свака позиција изборног предмета у плану студија се наставном особљу рачуна као двоструки број часова. Ако на листи понуђених изборних предмета за дату позицију у студијском програму има више предмета, тада се сваком наставнику рачуна фракција часова у односу на број часова предавања који припада изборном предмету. (Рецимо, предмет има 2 часа, ако на листи има четири изборна предмета које држе четири наставника, тада се сваком наставнику рачуна $2 \times 2 = 4$ $4/4 = 1$ час за случај да се настава одвија у оквиру једне нормативне групе за дато научно поље).

Ако је број група за реализацију наставе на студијском програму два или више рачуна се да је минимално број часова предавања за дату позицију изборног предмета у плану једнак производу броја група и броја часова у плану ($BГ=3$, број часова 2, минимални број часова предавања $=6$). Појединачно оптерећење наставника би се у том случају рачунало такође као део минималног броја часова предавања. Ако је минимални број часова предавања $=6$ а на листи има четири изборна предмета онда се сваком наставнику рачуна $6/4=1,5$ часова.

ОПТЕРЕЋЕЊЕ НА СТУДИЈСКИМ ПРОГРАМИМА КОЈИ ИМАЈУ МОДУЛЕ

Ако студијски програм има више модула, подразумева се да се сви модули реализују. Тада се оптерећење наставника на заједничким предметима више модула рачуна као што је већ назначено. Оптерећење на осталим обавезним предметима модула се рачуна тако што се број часова множи бројем група студената.

Оптерећење на изборним предметима модула се рачуна тако што се часови који припадају позицији изборног предмета множе са два и деле бројем наставника ангажованих на предметима.

Број група на модулу се добије на тај начин што се укупан број студената подели бројем модула, и ако је тај број мањи од максималног броја студента у групи за дато поље, рачуна се да постоји једна група студената на сваком модулу. Установа може да укупан број студента на студијском програму подели на појединачне модуле, сходно расположивим ресурсима.

Наставници на вежбама. Ако наставник држи вежбе, рачуна се да два часа вежби одговара једном часу предавања, осим за поље уметности.

Оптерећење наставника на обавезним и изборним предметима на дипломским академским студијама, завршној години интегрисаних академских и специјалистичким академским студијама рачуна се као и на основним студијама. Ако су на завршној години дипломских академских студија, завршној години интегрисаних академских и специјалистичким академским студијама часови активне наставе специфицирани као часови студијског истраживачког рада, тада тај део наставе држе наставници. Оптерећење наставницима се рачуна као број часова на недељном нивоу подељен са 2. Добијени фонд сати се равномерно дели на све наставнике који учествују у студијском програму.

Ако је студијски истраживачки рад у оквиру предмета, додељује се наставницима који учествују на предметима, а ако је приказан у оквиру израде тезе тада се расподељује свим наставницима који учествују у студијском програму.

Укупан број часова активне наставе на ДОКТОРСКИМ СТУДИЈАМА такође не може бити мањи од 600 часова у току школске године. Активна настава на докторским студијама састоји се од предавања и часова студијског истраживачког рада. Од укупног броја часова активне наставе на студијском програму докторских студија, по правилу, 25% треба да буду часови предавања. На задњој години докторских студија активну наставу може чинити само студијски истраживачки рад који је непосредно у функцији израде докторске дисертације.

Оптерећење наставницима на докторским студијама се рачуна тако да се часови предавања на обавезним предметима рачунају на исти начин као и оптерећење на

првом и другом нивоу студија. За сваку позицију изборног предмета у плану студија у оптерећење наставницима се рачуна само број часова који припада тој позицији, без обзира колика је листа изборних предмета. Часови предавања који одговарају позицији предмета се деле са бројем изборних предмета са листе и приписују се наставницима који предмете држе. Ако исти предмет држи више наставника сваки наставник добија део предвиђених часова.

Студијски истраживачки рад обухвата део часова који припада активној настави а у оптерећење наставницима се рачуна као број часова на недељном нивоу подељен са 6. Добијени фонд сати се равномерно дели на све наставнике који учествују у студијском програму докторских студија.

Један ментор може да води највише 5 доктораната истовремено, што је у директној вези са бројем студената на студијском програму докторских студија. Максимални број студената за који се Ph.D програм акредитује је број ментора $\times 5$ подељен бројем година трајања студијског програма.

Научни радници научних института у звањима еквивалентним наставничким звањима на универзитету, могу учествовати у извођењу докторских студија за програме докторских студија факултета, департмана и интердисциплинарних центара универзитета. Научни радник се рачуна као наставник у допунском радном односу.

9.2. Сарадници

Сарадници у високошколској установи су у статусу:

- a) сарадника са пуним радним временом (100% ангажовање, доказ скенирана радна књижица у прилогу, који је дефинисан матичним бројем сарадника),
- b) ангажовани у допунском (мање од 100%) радном односу (до трећине преко пуног радног времена) или на други начин (доказ - скенирана радна књижица, уговор о ангажовању и сагласност друге установе, документација у електронском облику у прилогу који је дефинисан матичним бројем наставника). Уговор о ангажовању мора да садржи број часова наставе које сарадник држи у установи у којој је запослен са пуним радним временом. Фајл за документацију о ангажовању сарадника је јединствен на нивоу установе.

Потребан број сарадника се обрачунава по истој методологији као и потребан број наставника, при чему су сарадници ангажовани до 10 часова недељно, осим у пољу уметности.

10. ПРОСТОР

Сваки студијски програм се акредитује за одређени број студената. Укупан број студената на студијском програму се рачуна као број студената који се уписује у прву годину помножен бројем година трајања студијског програма. Укупан број студената у високошколској установи која се акредитује рачуна се као укупан број студената на свим студијским програмима. Минимални потребан простор се рачуна тако што се укупна бруто квадратура (K) дели укупним бројем студента (C) и тај

однос треба да буде већи од $2\text{m}^2/\text{студенту}$ у свим случајевима сем у пољу уметности, где је минимални потребни простор по студенту $5\text{m}^2/\text{студенту}$ нето. Други начин израчунавања потребног простора је: (студенти који се уписују на прву годину свих студијских програма у установи + студенти који студирају у установи тренутно – студенти у завршним годинама свих студијских програма)/брuto простор у установи. И у овом случају би тај однос требало да буде већи од $2\text{m}^2/\text{студенту}$ у свим случајевима. У процени испуњености овог стандарда у обзир би се узео први или други критеријум, у зависности од тога шта је повољније за установу.

Установа је у обавези да обезбеди место сваком студенту на настави, зато у документацији има обавезу да покаже просторне могућности исказане површином али и бројем расположивих места. Расположива места се обрачунавају по сменама. Укупан број места, ако се ради у једној смени, одговара укупном броју студената. Ако се ради у две смене, број места мора бити већи од половине од укупног броја студената.

11. УПУТСТВА ЗА ПРИПРЕМУ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА СТУДИЈЕ НА ДАЉИНУ ЋЕ БИТИ НАКНАДНО ДАТА.

12. ДОКУМЕНТАЦИЈА ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ

Установа прилаже комплетну документацију за акредитацију установе и за сваки студијски програм који акредитује обавезно у папирној верзији у једном примерку. Документација предата у папирној верзији мора у потпуности одговарати документацији која се предаје у електронској форми. Сви прилози који су дати у папирној форми се морају дати у одговарајућим фајловима, као скенирана документа у одговарајућем формату.

Сходно напред изложеним упутствима и препорукама један део прилога и табела у ранијим упутствима је измењен.

Комисија за акредитацију и проверу квалитета и стручних тимови ће за сваки циклус акредитације организовати семинаре кроз које ће тимови високошколских установа који припремају документацију за акредитацију добијати детаљна упутства о софтверским пакетима и начину комплетирања документације.